

Nr 336.

Av herr **Rydén**, om anslag till en statens historiska museums upplysnings- och propagandaverksamhet.

Gällande instruktion för riksantikvarien och vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens tjänstemän föreskriver i § 17, att »akademiens samtliga tjänstemän böra verka för väckandet och underhållet av kärlek till våra fornminnen och för spridande av kunskap om dem, samt genom vetenskaplig verksamhet bidra till vidgandet av vår kunskap om forntiden».

Akademiens tjänstemän hava nog i den mån det varit dem möjligt sökt ställa sig denna föreskrift till efterrättelse. Under årens lopp hava ett stort antal skrifter eller större arbeten av strängt vetenskapligt eller mera populärt innehåll utgivits, en mångfald föreläsningar hållits såväl i huvudstaden som i de mest skilda delar av landet — från Lappland till Skåne, samt kurser och demonstrationer hållits i statens historiska museum eller ute i bygderna. Särskilt må erinras om de föreläsningar, som professor Oscar Montelius under flera decennier regelbundet höll i statens historiska museum, därvid behandlande de mest skilda partier inom den svenska och jämförande arkeologien.

Denna tjänstemännens upplysningsverksamhet har huvudsakligen utförts på deras fritid, efter den dagliga tjänstgöringen, under semester eller tjänstledighet.

Emellertid synes det mig uppenbart att densamma ej längre motsvarar de krav, som med rätta kunna ställas på statens historiska museum, i dess egenskap av rikets centralmuseum och centralhärden för den förhistoriska vetenskapen inom landet. Det synes mig likaledes uppenbart, att endast en målmedvetet organiserad propagandaverksamhet kan förhjälpa museet att i någon mån fylla dessa krav och bringa detsamma i kontakt med allmänheten, till båtnad såväl för dess vetenskapliga verksamhet som för landets kulturminnesvård.

Praktiska försök, utförda under de senaste åren, torde hava ådagalagt, att en dylik verksamhet av allmänheten mottages med förståelse och intresse. Jag syftar därmed på de utfärder i huvudstadens fornminnesrika omgivningar — någon gång även till mera avlägsna delar av landet, såsom till Öland —, vilka museet årligen anordnat sedan hösten 1925, med en härför särskilt kvalificerad person, filosofie doktorn Hanna Rydh, som ledare. Dessa exkursioner, som erbjudit allmänheten tillfälle att under sakkunnig ledning bese märkligare eller i övrigt sevärda fornminnen eller komplex av dylika, hava som bekant rönt

en utomordentligt livlig anslutning och i hög grad uppmärksammats jämväl av pressen.

En inom själva museet bedriven upplysningsverksamhet, i främsta rummet avseende att göra dess rika skatter mera lättillgängliga och givande för allmänheten, har länge stått på museets program. Att densamma av praktiska skäl framförallt bör rikta sig till skolornas ungdom, antingen direkt eller indirekt genom lärarpersonalen, har likaledes stått klart för riksantikvarien. I enlighet härmed avlät riksantikvarien den 1 september 1926 till skolöverstyrelsen trenne skrivelser, — varav avskrifter här biläggas — vari riksantikvarien föreslog anordnande dels av instruktionskurser vid statens historiska museum såväl avsedda för historielärare vid allmänna läroverk och vid med dem jämnställda kommunala och enskilda läroanstalter, som för folkskolornas lärare, dels också sakkunnig ledning åt skolklasser vid studiebesök i museet.

Dessa förslag möttes också av den livligaste förståelse från skolöverstyrelsens sida, vilken bland annat hos Kungl. Maj:t den 20 i samma månad anhöll att ett anslag av 500 kronor måtte av Kungl. Maj:t ställas till riksantikvariens förfogande för anordnande samma år av en instruktionskurs vid statens historiska museum, avsedd för övannämnda historielärare. Denna anhållan blev också av Kungl. Maj:t den 30 i samma månad bifallen. På grund av de samma höst påbörjade ombyggnads- och omordningsarbetena i museets lokaler kunde den planerade kursen då ej hållas, men efter vad riksantikvarien meddelat mig, är det hans avsikt att sedan museet i dessa dagar fullständigt öppnats, taga anslaget i anspråk under våren detta år.

Det förtjänar i detta sammanhang att omnämnas, att arbetarnas bildningsförbund innevarande vinter med riksantikvariens intresserade stöd och under olika museitjänstemäns ledning organiserat en instruktionskurs i museet för sina medlemmar, en kurs som rönt en mycket livlig anslutning bland förbundets medlemmar.

Emellertid bör enligt riksantikvariens mening och önskan en systematiskt organiserad upplysningsverksamhet snarast möjligt läggas på en betydligt bredare bas. Så t. ex. böra anordnas: rundvandringar för allmänheten, bland annat under söndagar före den ordinarie visningstiden, tillfälliga utställningar av såväl äldre material som nyinkomna fynd samt föreläsningar, fristående eller kombinerade med dylika utställningar. De förutnämnda utfärderna böra förläggas jämväl till mera avlägsna delar av landet; vandringsutställningar, kombinerade med föreläsningar, böra anordnas i samarbete med de talrika lokala hembygdsorganisationerna.

Det här skisserade programmet för en till statens historiska museum knuten upplysnings- och propagandaverksamhet kan givetvis ytterligare utvidgas. Emellertid förefinnes enligt vad riksantikvarien meddelat mig ingen som helst möjlighet att realisera ens en mindre del av detsamma med anlitande av museets nuvarande tjänstemän, vilkas dagliga ordinarie tjänstgöring och mera därtill måste ägnas åt redan förefintliga och närmare liggande rent museala

arbetsuppgifter, detta till den grad att den mera vetenskapliga bearbetningen av museets material tvärr allt mera måst träda i bakgrunden.

På riksantikvariens förslag ingick akademien den 23 augusti sistlidna år till Kungl. Maj:t med en anhållan om ett extra anslag av 5,000 kronor för att under budgetåret 1928—1929 användas för här angivna ändamål. Denna framställning, som jag här i huvudsak följt, har av Kungl. Maj:t lämnats utan avseende.

Som jag emellertid hyser den bestämda övertygelsen, att en statens historiska museums upplysnings- och propagandaverksamhet efter ovan skisserade linjer skulle fylla ett verkligt behov, får jag härmed föreslå,

att riksdagen ville för ifrågavarande ändamål bevilja akademien ett belopp av 5,000 kronor att utgå under budgetåret 1928—1929.

Stockholm den 21 januari 1928.

Värner Rydén.

Bil. 1.

Avskrift.

Till kungl. skolöverstyrelsen.

Riksantikvarien, som i skrivelse till kungl. skolöverstyrelsen framhållit huru viktigt det utan tvivel vore, att läroverkens historielärare sattes i tillfälle att under sakkunnig ledning studera statens historiska museums material för att bättre kunna tillgodogöra sig detta vid historieundervisningen, vill även föreslå, att kungl. skolöverstyrelsen lämnar sitt bistånd för anordnandet av en kurs vid museet, avsedd för folkskollärare, då det otvivelaktigt även för denna kategori av lärare förefinnes ett stort behov av utökade kunskaper för undervisningen om den förhistoriska tiden. Alldenstund museets fåtaliga tjänstepersonal är alltför upptagen av andra för museets skötsel viktiga åligganden för att samtidigt kunna medhinna ett dylikt arbete, och då riksantikvarien för närvarande ej disponerar nödiga medel för anställande av särskild person för att hålla dylik kurs, får riksantikvarien hemställa, att kungl. skolöverstyrelsen ville överväga, huruvida styrelsen genom exempelvis anhållande om ett anslag hos Kungl. Maj:t kunde till riksantikvariens förfogande för sagda ändamål ställa 500 kronor.

Kursen skulle omfatta fyra föreläsningar och två visningar av museets förhistoriska avdelning. Föreläsningarna skulle hållas efter en plan, som i möjligaste mån följde framställningen i de använda läroböckerna, dock med särskild vikt lagda på följande frågor:

1. Sveriges första bebyggelse.
2. Nordens kontakt med kulturländerna under bronsåldern.
3. Svea rikets uppkomst.
4. Sveriges förbindelser med utlandet under vikingatiden.

Till sådan kurs kunde tillträde lämnas för cirka 50 personer, varvid det bör iakttagas, att visningarna av museet icke kunna försiggå inför större grupper än 25.

Det må ankomma på kungl. skolöverstyrelsen att överväga, huruvida även anslag böra begäras som resebidrag, dagtraktamenten etc. för på annan ort bosatt lärarpersonal liksom att föreslå riksantikvarien lämplig tid för kursens eller kursernas hållande.

Stockholm den 1 september 1926.

SIGURD CURMAN.

Otto Frödin.

Bil. 2.

Avskrift.

Till kungl. skolöverstyrelsen.

För att göra statens historiska museums samlingar lättillgängligare och mera givande för skolornas ungdom, har riksantikvarien för avsikt att till innevarande hösttermin organisera ett instruktionsarbete vid statens historiska museum, varigenom, enligt riksantikvariens mening, ett verkligt behov skulle fyllas. Det kan icke vara tvivel underkastat, att den undervisning om Sveriges äldsta öden, vilken bygges på självsyn av det förhistoriska materialet, lämnar ett betydligt varaktigare intryck än blott läsning därom kan göra. Då emellertid icke utan vidare museets samlingar torde vara lärarpersonalen vid våra undervisningsanstalter så bekanta, att de besök med skolklasser, som företagas på museet, giva önskvärd valuta, har riksantikvarien trots att lämpligt bistånd skulle kunna givas i följande form.

Vid museet anordnas under kommande november månad en kurs för historielärare. Kursen skulle omfatta fem dubbeltimmar, av vilka fyra skulle användas till en ingående visning av museets förhistoriska samlingar, en gång för vardera av sten- och bronsåldersavdelningarna samt två gånger för järnåldersavdelningen. Den femte gången skulle utgöra en genomgång av typer av fasta fornlämningar och jämförande utländskt material i skioptikonframställning. Ett angivande av nyutkommen litteratur skulle ingå i kursen. I en sådan kurs borde på grund av lokalförhållandena m. m. icke lämpligen deltaga flera än 25 personer.

Då emellertid statens historiska museums fåtaliga tjänstepersonal för närvarande är alltför upptagen av andra för museets inre arbeten trängande åligganden för att samtidigt kunna medhinna ett dylikt instruktionsarbete, vill riksantikvarien hemställa till kungl. skolöverstyrelsen att taga under övervägande, huruvida skolöverstyrelsen skulle kunna, exempelvis genom medel, för ändamålet utverkade från Kungl. Maj:t, ställa ett belopp av 500 kronor till riksantikvariens förfogande för anställande av särskild ledare av dylikt instruk-

tionskurs. Som ledare för årets kurs har riksantikvarien tänkt sig fil. doktor Hanna Rydh.

Riksantikvarien håller det icke för otroligt, att, därest — som skäl finnes att antaga — riksantikvariens strävan att på skilda områden popularisera museets samlingar, vinner beaktande, nödiga medel i en snar framtid skola komma att ställas till förfogande för ett dylikt populariseringsarbete av mera permanent och systematisk karaktär.

Stockholm den 1 september 1926.

SIGURD CURMAN.

Otto Frödin.

Bil. 3.

Avskrift.

Till kungl. skolöverstyrelsen.

Då det förekommer, att lärare och lärarinnor vid de högre allmänna läroverken och därmed jämnställda skolor stundom anhålla om sakkunnig hjälp vid förevisandet av statens historiska museums samlingar, och då det torde förefinnas ett starkt behov av att dylikt bistånd än oftare kunde lämnas, så att museets samlingar på fullt effektivt sätt bleve utnyttjat vid historieundervisningen, är det riksantikvariens livliga önskan, att kunna ställa dylik sakkunskap till förfogande.

Statens historiska museums fåtaliga tjänstepersonal är emellertid för närvarande allt för upptagen av andra för museets skötsel viktiga åligganden för att samtidigt kunna medhinna dylik förevisning, och riksantikvarien äger i närvarande stund icke disponibla medel för anställande av särskild person för dylika visningsuppdrag. För att tills vidare dock kunna tillmötesgå ett dylikt behov, har riksantikvarien tänkt, att åtminstone en del skolor skulle vilja själva bestrida kostnaden för dylik ledning genom att för en dylik visning erlægga en avgift av 15 kronor per visning (en lektionstimme), antingen för medel skolorna äga till sitt förfogande eller möjligen genom uttaxerande av ett mindre belopp av varje barn.

Riksantikvarien hemställer därför till kungl. skolöverstyrelsen, att styrelsen ville bringa till läroverkens kännedom, att skolklasser om högst 25 å 30 barn kunna mot en avgift av 15 kronor per visningstimme erhålla sakkunnig ledning för beseende, under november månad, av statens historiska museums förhistoriska samlingar. Det må framhållas, att visningen av den förhistoriska avdelningen helst bör uppdelas på två gånger.

För den händelse vederbörande rektorer och lärare reflektera på här framställt förslag, torde anhållan om förevisning i god tid och helst skriftligen tillställas riksantikvarien, Stockholm 16, med närmare angivande av önskemål beträffande tid och dylikt.

Stockholm den 1 september 1926.

SIGURD CURMAN.

Otto Frödin.

